

ΕΠΕΤΕΙΑΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ιωάννης Δ. Κακουδάκης

Αντιστράτηγος ε.α

Επίτιμος Α΄ Υπαρχηγός ΓΕΣ,

πρώην Διευθυντής της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού του ΓΕΣ
και Πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Στρατιωτικής Ιστορίας του ΓΕΕΘΑ

«Ο ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΟΥ 1940 -1941»

Δευτέρα, 28 Οκτωβρίου 1940!

«Από έκτης πρωινής σήμεραν περιερχόμεθα εις εμπόλεμον κατάστασιν προς Ιταλίαν. Άμυνα Εθνικού Εδάφους διεξαχθεί βάσει διαταγών, ας έχετε. Εφαρμόσατε σχέδιον επιστρατεύσεως». Παπάγος. Με αυτή τη λακωνική τηλεγραφική διαταγή των 21 λέξεων, τέθηκε σε λειτουργία ο στρατιωτικός μηχανισμός της Ελλάδας για να αντιμετωπίσει την απρόκλητη ιταλική επίθεση του 1940.

Ο δικτάτορας της Ιταλίας Μπενίτο Μουσολίνι οραματιζόταν την απόλυτη κυριαρχία στη Μεσόγειο και την ανασύσταση της αρχαίας ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Η εχθρότητα της Ιταλίας ήταν η συνέχεια μιας σειράς ενεργειών και καταπιέσεων πριν και κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, της Μικρασιατικής Εκστρατείας και τέλος, της αθέτησης της συμφωνίας για την παραχώρηση της Δωδεκανήσου το 1922. Η Ιταλία είχε καταλάβει, με αποβίβαση, την Αλβανία από τις 7 Απριλίου 1939, Μεγάλη Παρασκευή, και οιονεί είχε δημιουργήσει ένα δυνατό προγεφύρωμα για την εφαρμογή των επεκτατικών της σχεδίων, με πρώτο θύμα την Ελλάδα.

Κορυφαίο γεγονός που πιστοποιεί την ιταλική εχθρότητα ήταν η βύθιση του καταδρομικού «ΕΛΛΗ» από το ιταλικό υποβρύχιο «DELFINO» με Κυβερνήτη τον Υποπλοίαρχο Guizeppe Aicardi στο λιμάνι της Τήνου, στις 0845 ώρα της 15 Αυγούστου 1940, όπου είχε μεταβεί για τον εορτασμό της Μεγαλόχαρης Παναγίας. Αφορμή, τέλος, του Ελληνοϊταλικού Πολέμου ήταν η απόρριψη από τον πρωθυπουργό της Ελλάδας Ιωάννη Μεταξά του ιταμού ιταλικού τελεσιγράφου, που ζητούσε να επιτραπεί στα ιταλικά στρατεύματα να καταλάβουν διάφορες επίκαιρες στρατηγικές θέσεις στο ελληνικό έδαφος, Το τελεσίγραφο αυτό επιδόθηκε από τον πρεσβευτή της Ιταλίας Εμανουέλε Γκράτσι στις 3 το πρωί της 28 Οκτωβρίου 1940 και έλαβε την ιστορική απάντηση, *Alors, c' est la guerre, (Τότε, αυτό είναι πόλεμος)*, δηλαδή, «ΟΧΙ!» Και το ΟΧΙ αυτό δεν ήταν τίποτε άλλο από την ιστορική, εθνική μας συνέπεια και συνέχεια, δια μέσου των αιώνων. Φωνή του ελληνικού λαού, μυριόστομη, στεντόρεια ιαχή, πανάρχαια και πανελλήνια άρνηση και ενωτική σύμπνοια και ομόνοια, φυλετικό σύνθημα για εθνικό σάλπισμα και πανελλήνιο εγερτήριο!

Το ιταλικό πολεμικό σχέδιο κατά της Ελλάδας το επονομαζόμενο «*Επίγουσα Ελλάς*» προέβλεπε σε πρώτο στάδιο την αιφνιδιαστική κατάληψη της Ηπείρου, της Κέρκυρας και των Ιονίων νήσων και σε δεύτερο στάδιο την κατάληψη της Δυτικής Μακεδονίας, και στη συνέχεια προέλαση προς Θεσσαλονίκη και Αθήνα και την κατάληψη όλης της Ελλάδας. Φυσικά, το σχέδιο αυτό απέτυχε κατά την εφαρμογή του, εξαιτίας της σθεναρής ελληνικής άμυνας και των παραλείψεων και σφαλμάτων των ιταλικών διοικήσεων.

Την παραμονή της ιταλικής εισβολής κατά της Ελλάδας, οι ιταλικές δυνάμεις στην Αλβανία περιλάμβαναν μια Ανώτατη Στρατιωτική Διοίκηση με Διοικητή τον Αντιστράτηγο Σεβαστιανό Βισκόντι Πράσκα με δύο Σώματα Στρατού. Το XXV Σώμα Στρατού (Τσαμουριάς), δύναμης περίπου 42.000 ανδρών και το XXVI Σώμα Στρατού (Κορυτσάς), δύναμης περίπου 45.000 ανδρών. Στο θέατρο Επιχειρήσεων Ηπείρου και Πίνδου η συνολική δύναμη των ιταλικών δυνάμεων ανερχόταν σε 52.000 άνδρες. με κύρια προσπάθεια στην Ήπειρο και στην Πίνδο. Οι ιταλικές δυνάμεις στην εξέλιξη των επιχειρήσεων ενισχύθηκαν σημαντικά. Επίσης, συμμετείχαν και οι αλβανικές στρατιωτικές δυνάμεις. Μεταξύ αυτών των δύο Σωμάτων Στρατού, απέναντι στην Πίνδο, βρισκόταν συγκεντρωμένη η 3η Μεραρχία Αλπινιστών, «Τζούλια», συνολικής δύναμης 10.800

ανδρών. Η ιταλική αεροπορία διέθετε 460 ιταλικά αεροσκάφη δίωξης - βομβαρδισμού, έναντι περίπου 100 ελληνικών διαφόρων τύπων.

Η 28η Οκτωβρίου βρήκε τον Ελληνικό Στρατό με Αρχηγό τον Αντιστράτηγο Αλέξανδρο Παπάγο με 5 Σώματα Στρατού, 14 Μεραρχίες, 3 Ταξιαρχίες Πεζικού και μια Μεραρχία Ιππικού, ισχυρό πυροβολικό και λοιπές δυνάμεις άριστα οργανωμένες και εκπαιδευμένες.

Στην περιοχή της Ηπείρου ήταν η VIII Μεραρχία Πεζικού με έδρα τα Ιωάννινα και Διοικητή τον Υποστράτηγο Χαράλαμπο Κατσιμήτρο, η οποία είχε πλήρως επιστρατευθεί και ενισχυθεί με το Στρατηγείο της III Ταξιαρχίας Πεζικού μέρος της IX ΜΠ και άλλες μονάδες και πυροβολικό, συνολικής δύναμης περίπου 35.000 ανδρών.

Το Απόσπασμα Πίνδου (51^ο Σύνταγμα με ορειβατικό πυροβολικό και ένα ουλαμό Ιππικού) για την ομώνυμη περιοχή, που είχε ανάπτυγμα περίπου 35 χλμ., πολύ ορεινό έδαφος, με Διοικητή τον έφεδρο εκ μονίμων Συνταγματάρχη Πεζικού Κων/νο Δαβάκη, με έδρα το Επταχώρι, συνολικής δύναμης περίπου 2000 ανδρών.

Στις 05.30 της 28 Οκτ, μισή ώρα προτού εκπνεύσει το ιταλικό τηλεσίγγραφο, εκδηλώθηκε η αιφνιδιαστική ιταλική επίθεση σ' όλο το μέτωπο της ελληνοαλβανικής μεθορίου με κύρια προσπάθεια στην Ήπειρο και στην Πίνδο, με ταυτόχρονη προσβολή της ιταλικής αεροπορίας εναντίον στόχων, στο πολεμικό μέτωπο, κέντρων επιστράτευσης, τεχνικών έργων, κόμβων συγκοινωνιών και αεροπορικών βάσεων. Επίσης, βομβαρδίστηκαν Πάτρα, Χανιά, Τατόι, Πειραιάς κ.ά. Το μεσημέρι της 28^{ης} Οκτωβρίου εκδόθηκε το πρώτο πολεμικό ανακοινωθέν: «Αι ιταλικά δυνάμεις προσβάλλουσιν από της 0530 ώρας σήμερον τα ημέτερα τμήματα προκαλύψεως της ελληνοαλβανικής μεθορίου. Αι ημέτεροι δυνάμεις αμύνονται του πατρίου εδάφους».

Η διαταγή του διοικητή της VIII Μεραρχίας ήταν: «θα αγωνισθώμεν υπέρ βωμών και εστιών υπέρ της ελευθερίας». Οι ιταλικές δυνάμεις κατά τις πρώτες ημέρες της εισβολής έφθασαν μέχρι Παραμυθιά στον παραλιακό τομέα και μέχρι Βωβούσα στον τομέα της Πίνδου. Τις επόμενες ημέρες εκτοξεύθηκε η ιταλική επίθεση στην περιοχή Ελαίας-Καλαμά με το σύνολο της αεροπορίας χωρίς μεγάλες επιτυχίες. Την περίοδο αυτή δόθηκαν η Μάχη Ελαίας (Καλπάκι) και της Πίνδου, που οι ελληνικές δυνάμεις αμύνθηκαν σθεναρά. Οι δύο αυτές μάχες ήταν καθοριστικές για την εξέλιξη των επιχειρήσεων στο βορειοηπειρωτικό μέτωπο, γιατί έδωσαν τον απαιτούμενο χρόνο της ολοκλήρωσης της επιστράτευσης και της ενίσχυσης του μετώπου και επιπλέον αναπτέρωσαν το ηθικό και το φρόνημα στρατού και λαού. Ρόλο έπαιξε και η αδράνεια της Βουλγαρίας, που επέτρεψε στο ελληνικό Γενικό Επιτελείο να μεταφέρει την πλειονότητα των μονάδων από τα ελληνοβουλγαρικά σύνορα στο μέτωπο της Ηπείρου.

Κατά την περίοδο από 14 Νοε. 1940 μέχρι 8 Μαρτίου 1941 είχαμε την ελληνική αντεπίθεση με σειρά επιτυχών επιχειρήσεων μέσα στο αλβανικό έδαφος και την ακινητοποίηση των ιταλικών δυνάμεων. Η νικηφόρα επιθετική επιστροφή του Ελληνικού Στρατού, από 14 Νοε. 1940 αποκατέστησε το εθνικό μας έδαφος και εισήλθε στη Βόρειο Ήπειρο απελευθερώνοντας τα ελληνικά χωριά και τις πόλεις Άγιους Σαράντα, Αργυρόκαστρο, Χειμάρρα, Πρεμετή, Κορυτσά, Κλεισούρα, Πόγραδετς κ.ά., καθλώνοντας κυριολεκτικά τις ιταλικές δυνάμεις.

Η τελευταία εκτεταμένη ιταλική επιθετική ενέργεια για την ανάκτηση της στρατιωτικής πρωτοβουλίας εκδηλώθηκε στις 9 Μαρτίου του 1941, με την μεγάλη ιταλική Εαρινή Επίθεση (PRIMAVERA), τη συστηματική προετοιμασία της οποίας επιμελήθηκε προσωπικά ο Μουσολίνι, ο οποίος για το σκοπό αυτό είχε έλθει στην Αλβανία και παρακολουθούσε από κοντά τις επιχειρήσεις. Η ιταλική επίθεση απέτυχε πλήρως, και ο Μουσολίνι επέστρεψε ηττημένος στη Ρώμη. Η σημαντικότερη μάχη δόθηκε στο ύψωμα 731 και στην γύρο περιοχή με μεγάλες απώλειες και από τις δύο αντιμαχόμενες παρατάξεις. Οι ελληνικές απώλειες ανήλθαν σε 47 αξιωματικούς και 1196 οπλίτες νεκρούς, σε 144 αξιωματικούς και 3.872 οπλίτες τραυματίες.

Οι απώλειες των Ιταλών σύμφωνα με επίσημες ιταλικές πηγές την ίδια περίοδο ξεπέρασαν τους 11.800 νεκρούς και τραυματίες.

Οι ιταλικές στρατιωτικές ενέργειες κατά των ελληνικών δυνάμεων συνεχίστηκαν με μαχητικότητα και πείσμα μέχρι 23 Απριλίου 1941, συνολικά επί πεντάμηνο, χωρίς να μπορέσουν να κάμψουν την ελληνική αντίσταση. Και αν δεν ακολουθούσε η επίθεση της Γερμανίας εναντίον της Ελλάδας, στις 6 Απριλίου 1941, ο ιταλικός στρατός θα είχε πλήρως εξουδετερωθεί από τις ελληνικές δυνάμεις.

Οι συνολικές απώλειες της Ελλάδας κατά τον Ελληνοϊταλικό Πόλεμο ήταν: νεκροί αξιωματικοί 604 και οπλίτες 11.307, εξαφανισθέντες αξιωματικοί 7, οπλίτες 1.335 και μεγάλος αριθμός τραυματιών!

Το θαύμα του έπους του 1940 οφείλεται: Στην ενότητα του Έθνους και τη ομόνοια και ομοψυχία του ελληνικού λαού. Στην ορθότητα και απλότητα των Πολεμικών μας Σχεδίων και στην επιλογή της ισχυρής μεθόριας τοποθεσίας ΙΒα (Καλαμάς ποταμός- Ελαία (Καλπάκι)-Γκαμήλα-Σμόλικας- Γράμμος) για άμυνα. Στη σθεναρή αντίσταση κατά τη Μάχη της Πίνδου και της Ελαίας (Καλπάκι)-Καλαμά, στη θριαμβευτική επιθετική επιστροφή του Ελληνικού Στρατού στο αλβανικό έδαφος, στον ηρωισμό, στην αυτοθυσία και στις άλλες πολεμικές αρετές των μαχητών του έπους του '40, στην ταχύρρυθμη μυστική επιστράτευση και εκπαίδευση των απαραίτητων μονάδων, στον εφοδιασμό του ελληνικού στρατού με μεγάλο αριθμό πυροβόλων που είχε προηγηθεί, στο υψηλό εθνικό φρόνημα του ελληνικού λαού και στον ενθουσιασμό και την ολιστική υποστήριξή του για το δίκαιο του αγώνα. Η συνεισφορά των κατοίκων της Ηπείρου, που πολέμησαν «υπέρ βωμών και εστιών», υπήρξε μεγάλη και συγκινητική και αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα της φιλοπατρίας των Ελλήνων. Ιδιαίτερα, στις γυναίκες της Πίνδου ανήκει ένα μέρος της δόξας της ομώνυμης νίκης, γιατί η συνεισφορά τους ήταν ιδιαίτερα σημαντική. Επέδειξαν απaráμιλλο σθένος και αυταπάρνηση! Σε κανένα άλλο μέρος της γης, γυναίκες δεν στάθηκαν τόσο γενναία βοηθώντας τα μαχόμενα τμήματα με πολύ δυσμενείς καιρικές συνθήκες και αφηφώντας τον θάνατο.

Τιμώντας την 83^η επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου 1940, πρέπει να επαναφέρουμε στη μνήμη μας τον τεράστιο άθλο για να διδασκόμαστε τι μπορεί να κάνει το Έθνος μας, όταν είναι ενωμένο και προσηλωμένο στα εθνικά ιδεώδη και στις εθνικές μας επιταγές. Με ευλάβεια και υπερηφάνεια αποτίουμε φόρο τιμής και ευγνωμοσύνης προς όλους εκείνους που πολέμησαν, τραυματίστηκαν, θυσιάστηκαν στο βωμό του καθήκοντος και στον δρόμο του εθνικού χρέους.